

20:15, Hétfő (március 14.), DUNA Televízió

A lánchídi csata
magyar dokumentumfilm, 60 perc, 2008

rendező: Dékány István

operatőr: Bucsek Tibor

Feliratozva a Duna TV Text 444. oldalán.

Az 1970-es évek közepén jelentek meg Budapest utcáin március 15-én az "alternatív ünneplők", akik nem akarták egybemosni az 1848-as forradalom megünneplését a proletárdiktatúra ünnepeivel s az orosz megszállókéval. 1986-ban a szokásosnál is keményebb összecsapás alakult ki a fiatalok és a rendőrség között. A film az események húsz résztvevőjének tanúvallomása mellett hivatalos iratokkal is igazolja, hogy az esti brutális rendőri fellépés nem a nap eseményeinek természetes következménye, hanem előre eltervelt rendőri provokáció volt. (Port hu)

A Lánchídi csata

„1986. március 15. Roosevelt tér, szombat. Stresszes, gimis hétköznapi utáni levezető program, habé helyett. 'Szabadítsuk ki Táncsicsot!' Hídra felterelés. Csapda! Se le, se fel. Személyi igazolványok átadása a karhatalomnak. Állítólag volt, aki a Dunába ugorva menekült. Bájos emlék. A személyiket végül az igazgató adta vissza az érintett szülőknek. Apám mosolygott...” – írta jó húsz évvel később egy résztvevő.

A filmből persze kiderül, hogy nem volt ez azért ilyen egyszerű, komoly összecsapással is végződhetett volna a nap. Erre a március 15-ére a rendőrség nagyon felkészült. Volt már gyakorlatuk, hiszen az ellenzék mindig ezen a napon hallatott magáról leglátványosabban.

Dékány István 2008-ban készült dokumentumfilmje nagyon alaposan térképezi föl a közelmúlt történelmének epizódját, pontosan felidézve az ellenzéki mozgalom által szervezett, de sok elemében mégis spontán megmozdulást. Már épp kezdődött a videó-korszak, ezért korfestő képek is megmaradtak. A lényeg azonban a kb. húsz személlyel készített interjú, akik elmesélik nem csak azt, ami történt, de azt is, hogy ők milyen érzésekkel élték át a történeteket, s hogy egzisztenciálisan milyen következményei lettek vagy lehettek volna annak, hogy a rendőrök 400 személyigazolványt begyűjtöttek. S ami igazán megdöbbentő, hogy hozzáférve a rendőrségi jegyzőkönyvekhez, egyértelműen kiderül, hogy a spontánnak tűnő esemény „csapda”: rendőrségi provokáció volt...
(Duna TV)

Ülőstrájk és lánchídi csata

Dokumentumfilm készült 1986. március idusáról •

Kevés információval nehéz a kutatás

2009. augusztus 12.

Pethő Tibor

Csupán a Szabad Európa Rádió sercegő adásából értesülhetett annak idején a magyar lakosság, mi is történt 1986. március 15-én Budapesten. Az eseményeket alaposan körbejárja Dékány István egyórás, számos szereplőt megszólaltató dokumentumfilmje, a Lánchídi csata is.

Egy dombóvári barátja kereste telefonon a rendezőt, aki éppen nem hallotta a Szabad Európa Rádió (SZER) híradását 1986 márciusában, s azt kérdezte, mi történt 15-én Pesten a Lánchídon. Dékány Istvánnak, mint a fővárosiak többségének, akkor még fogalma sem volt a véres eseményekről. Érdeklődését fokozta a helyzet: mi az, amit Dombóváron jobban tudnak, mint Pesten? A téma aztán évtizedeken át foglalkoztatta, s végül filmet készített róla. Nehezítette a munkát, hogy a fellelhető írásos dokumentumok nem egyértelműek, ráadásul meglehetősen hiányosak. Több mint tanulságos, hogy a véletlenül az események egyik helyszínén, a Batthyány téren tartózkodó Mécs Imre a rendszerváltozás után kikérte a rendőrségi iratokat. Hiába tette. A cinikus válasz, amely a film zárómondata, jól jellemzi nemcsak az akkori, hanem a mai közállapotokat is: sajnos nincs meg, kiselejtezték. Könnyen elképzelhető persze, hogy most sem mondtak igazat, hiszen kerültek már elő megsemmisítettnek vélt dokumentumok. Érdekes mindez annak fényében, hogy a korabeli felelős rendőri vezetők elzárkóztak a nyilatkozattételtől, csak a hatalom közvetlenül nem feltétlenül érintett szereplői vállalták a filmben való megjelenést. Megszólaltak viszont a tüntetők: Diószegi Olga egykori egyetemi hallgató, akinek gengszterfilmbe illő elhurcolása volt az események egyik fontos kiváltó oka. A tömeg egy része a Margit hídon át a Batthyány téri Kölcsey-szoborhoz vonult, ahol ülsztrájkba kezdtek, Diószegi szabadon bocsátását követelve, s csak a rendőri erősítés megérkezése után hagyták el a „rendzavarás helyszínét”. A tüntetők között egyébként a legkülönbébb világnézetűek szerepeltek, akiket összekötött a Kádár-rendszer elutasítása.

Este ismét találkoztak, a '48-as, „Nyitassuk meg Stancsics börtönét!” jelszóval indultak Budára, azonban a Kontroll Csoportot idézve, „besúgók és provokátorok” áldozataivá váltak. Ebben az eredeti helyszíneket bejáró visszaemlékezők is egyetértenek. A Lánchídon ugyanis gyanús módon nem volt forgalom: a rendőrök lezárták a hídfőket, s csak gumibotozás, a személyi igazolvány elkobzása után engedték el a bekerítetteket – már akit elengedtek. Érdekes adalék: a helyszínen tartózkodó járókelők, utasok nagy része egyértelműen a „rendbontókkal” szimpatizált, még ha aktívan nem is vettek részt az eseményekben.

Időnként a KISZ KB akkori titkára, Szandtner Iván is (ma az Önkormányzati és Területfejlesztési Minisztérium kabinetfőnöke) megnyilatkozik archív felvételeken, s a rendőri fellépés szükségességét bizonygatja. Érdemes lett volna a manapság felelős kormányzati beosztásban dolgozó Szandtner ismét megszólaltatni, hisz a Petőfi-szobornál maga is jelen volt mint külső

szemlélő.

A nyilatkozó egykori tüntetők, köztük Demszky Gábor és Szent-Iványi István arról is beszámolnak, a demokratikus ellenzék elnevezést a Szabad Európa Rádió adta nekik, s nemcsak a Beszélő körére vonatkozott, hanem odatartozott Krassó György, Pákh Tibor, Nagy Jenő és az '56-osok nemzedéke. Azok, akikről egyébként méltánytalanul keveset hallunk ma is.

MN ONLINE

A lánchídi csata 1986

Délután a Petőfi-szobornál nagy tömeg gyűlt össze, és sötétedéskor a fáklyákkal felszerelkezett ünneplők a Lánchídon keresztül a várba, a Táncsics szoborhoz akartak indulni. Amikor a tüntetők a Lánchídra értek, a rendőrség két oldalról lezárta a hidat. A felvonulók közül sokakat válogatás nélkül megvertek és bevittek a rendőrkapitányságokra is. Néhány gimnáziumból másnap reggel a tanulók jelentős része hiányzott, több száz embertől elkobozták a személyi igazolványokat, amelyeket csak hetek múlva adtak vissza, 500-3000 forint közötti bírságolási határozattal egyetemben. Olyanoktól is elvették az igazolványokat, akik csak a környéken jártak. Ez a nap mint „lánchídi csata” vonult be március 15-ék történetébe. Az akció rendkívül felelőtlen volt, mert ha pánik tört volna ki a tömegben, sokan akár a Dunába is eshettek volna. A brutális fellépésre Berecz János agitprop-titkár és Harangozó Szilveszter III. Főcsoportfőnök adott utasítást. Tiltakozásul tizennyolc személy létrehozta a március 15. polgárjogi egyesületet és beadványt intézett a jogsértések miatt a katonai ügyészséghez és a megbírságotak megsegítésére a következő hetekben széles körű gyűjtőakció indult.

Az állambiztonság jelentéseiben a napról a következőket örökítették meg: „Az un. radikális ellenzék jelentős szerepet játszott a március 15-ei rendbontás előkészítésében. (...) Márciusi üzenet címmel nyíltan ellenséges tartalmú röpiratokat készítettek, melyet az ünnep előtti napokban és az ünnepi rendezvényeken akartak terjeszteni. Szerveink néhány nappal korábban végrehajtott akciója ezt csaknem teljes egészében megghusította. A március 15-i rendzavarásnál több ellenzéki aktivista részt vett, egyesek a háttérből irányították az eseményeket.”

/Ungváry Krisztián történész tanulmányából /

A lánchídi Csata

Végre valahol leírhatom mi is történt, mert a lánchídi csatánál jelen voltam!

Időpont: 1986.03.15

Előzmény az volt, hogy előtte lévő évekbe vörös zászlókat dobáltam a hidakról a Dunába (Persze csak titokba). Amikor már lehetővé vált akkor minden évben részt vettem a menetrend szerinti illegális felvonuláson a mi a hivatalos után, a Petőfi szobortól indult majd Kossuth tér, Jászai M. tér és a Margit hídon keresztül a forgalom között át Budára a Bem szoborhoz és a Batthyány téren lett vége. Természetesen minden emlékhelyen, szobornál beszédek hangoztak el. Este pedig fáklyás felvonulással A Petőfi szobortól a várba, viszont itt is ügyeltünk arra, hogy legyen forgalom közbe a hídon mert akkor nem mertek beleavatkozni a zsaruk. 1986 egy kicsit más volt, ugyanis minden úgy kezdődött mint a többi már volt egy 48 as zászlónk is amit én csináltam elég kezdetleges volt, mert zománc festékekkel festettem és elég merevre sikeredett. Ha valahol képen fellelhető akkor én magam tartom. Tehát elindultunk megint végig a Váci utcán és kiabáltuk, hogy gyertek velünk, miközben a háztetőkön kádár mesterlövészei álltak. Minden a fent leírtak szerint zajlott de volt egy kis eltérés. Amint a Bem szobort elhagytuk a Bem rakparton mentünk a Batthyány térre amint egyszer csak több civil ruhás zsarú rohant be az első sorokhoz és kikaptak egy hölgyet a sorból aki előtte szónokolt és gyorsan betuszkolták egy autóba és elszáguldottak vele.

Később kiderült, hogy a hölgy neve Diószegi Olga egy bölcsész hallgató volt. Mi lehetünk kb. 10 000 en . A Batthyány térre érve nem mentünk szét hanem egységesen a forgalmat akadályozva sztrájkolni kezdtünk és két magas rangú rendőrt a kocsijukkal túsul ejtettük. Cserébe követeltük, hogy engedjék el az Olgát. Közben a téren átmenő gyalogosok közül sokan lekommunistáztak ez elég rosszul esett. Pont ránk nem volt igaz. A rendőrök azt ígérték, hogy 4 hozzák az Olgát, erre megjelentek vízágyukkal és motoros rendőrök, majd oszlatásba kezdtek. A teret úgy lehetett elhagyni, hogy a személyiket egy zsákba kellett dobálni.

Ezt mivel akkoriban nem lehetett személyi nélkül kimenni az utcára, ezért az este 7 kor kezdődött felvonuláson már sokan nem mertek jelen lenni. Én természetesen elmentem személyi nélkül is. Nagyon nehezen szaporodtunk, olyan volt az egész, hogy nem igazán voltak vezetők. Azért végül csak elindultunk. A Váci utcán mentünk végig és közben tapsoltunk és kiabáltuk, hogy gyertek velünk. Közben a Váci utcán menve valamelyik sarkon egy pár civil ruhás zsarú kikapott egy srácot a tömegből aki fáklyát vitt. Erre én felültem egy srác nyakába és azt kiabáltam, hogy fogjunk össze és ne hagyjuk, hogy bárkit is elvigyenek mert akkor

szétszednek minket. Volt még egy próbálkozásuk a zsaruknak de körbe vettük őket és a srácot kiszedtük a kezükből. Mire a Vörösmarty térre értünk annyian lettünk, hogy szorosan egymás mellett állva körbeértük a teret. Majd elindultunk a Kossuth tér felé, de közben az Eötvös téren megálltunk az Eötvös szobornál de végig érezhető volt, hogy nem volt vezetőnk. Közben bejött a térre egy 8-10 fiatal farmerba kokárdával és azt hazudták, hogy menjünk át a lánchídon mert ők innen mentek ki közülünk és tárgyaltak a rendőrökkel és azt mondták, hogy nem szeretnének balhét ezért lezárták a Lánchidat nekünk és ott átengednek. „A nép az Istenadta nép” pedig elhitte és birka módon elindult, hiába érveltünk többen, hogy ne menjünk ez lehet csapda is inkább menjünk a megszokott útvonalon. De hiába volt minden szó csak mentek. Persze mit tehettünk mi is elindultunk de csak utánuk. A híd közepére érve vettük észre, hogy a Clark Ádám tér tele van bűdös zsarukkal. Addigra mögöttünk is lezárták az utat. Úgyhogy nem lehetett ellenőrzés nélkül lemenni. Mindenki bűvő helyett keresett, de képtelenség volt elrejtőzni. A Dunába akartunk egy páran ugrani, de hideg is volt és motorcsónakokat is odavezényeltek a zsaruk. Le kellett menni nem volt más választásunk. Nekem már ekkor nem volt személyim és akitől már délelőtt elvették azt egyből rabomobilba rakták. Rám is ez várt volna. Ezért kifigyeltem, hogy melyik oldalt van a vezető parancsnok és milyen rangba. Mivel voltam katona tudtam, hogy a kisebb rangú tisztek nem szeretnek a magasabb rangúnál jelentkezni. Ezért mindent feltettem egy lapra és mivel az ezredes a Clark Ádám Térről vezényelt ezért Pest felé indultam le a hídról. Ott a zsarunak azt mondtam, hogy tőlem már a Budai oldalon elvették de azt mondta az ezredes, hogy mivel Pesti vagyok a Pesti oldalon menjek le. Persze ezt nem hitték el, de annyira határozottan állítottam, és mivel nem volt rádiójuk egy tizedest küldött át velem a Budai oldalra, hogy az ezredestől megkérdezze, hogy tényleg igazat mondok e? Amint a Budai oldalra értünk én határozottan elindultam az ezredes felé, mit veszíthettem. A tizedes pedig megfogott visszahúzott és nem tudom, hogy félelemből, vagy szimpátia miatt de leküldött a hídról a Clark Ádám tér felé. Így ért véget részemről a nap. Természetesen a délelőtti részvétellel kivívtam egy pénzbüntetést, de akkor is megérte.

Én sok ma demokratikusnak nevezett emberrel szembe tettem a szocializmus bukásáért, de ma már hét éve lakcím nélküli vagyok aki nem szavazhat. Ugyan egyik napról a másikra élek és mások úgy fogadtak be, de akkor se sírom vissza a kommunistákat.

Hoffmann András

Dokumentumfilmek a nyolcvanas évek polgári elégedetlenségi mozgalmairól

A Katalizátor Iroda, illetve az annak létrejötte előtt sokáig név nélkül működő baráti társaság egy szenvedélyből, spontán hivatástudatból lázadó értelmiségi csoport volt. Tagjai lengyel mintát és tudást követve láttak hozzá a röpcédula-készítéshez és -szóráshoz, mígnem rendes foglalkozásuk mellett beletanultak a másodállásban űzött rendszerváltoztatásba és annak rokon szakmáiba, olyannyira, hogy ez a tevékenység aztán teljes ifjúságukat meghatározta, és későbbi életüket is gyökeresen átalakította.

Két filmben – Katalizátorok (rendező: Gulyás János) és a Lánchídi csata (rendező: Dékány István) – bukkan fel ez a csoport, úgyhogy érdemes most mind a kettőt megnézni, illetve hasznosabb egy lélegzetvétellel beszélni róluk. A Lánchídi csata inkább csak egy 1986. március 15-i eseménysorra fókuszál, annak a következményeit vizsgálja a visszaemlékezők segítségével.

Ez a produkció azért érdekes, mert sikerül megszólaltatni azokat is, akik a polgári engedetlenségi mozgalom különböző csoportjaiban „szolgáltak” abban az időben, de ma már nem szívesen keresik egymás társaságát, illetve – óvatosan és módjával – szót kérnek és kapnak az akkori hatalom egyes képviselői is. Gulyás filmje teljesen más, mély merülésű, tipikus lassú film (azért nem annyira, mint a széki mozik!), hiszen több mint tíz évig készült. Több baráti beszélgetés és néhány korabeli felvétel egymásra rakódása által építkezik, de úgy, hogy benne az évek során keletkező különböző szegmensek már archívként működnek; jól érzékelhető általuk az idő múlása, a megszólalók sajátos fej- és arcszörzete eléggé látványos változásokat szenved, eltűnik, illetve olyannyira elveszíti színanyagait, hogy az egykori ifjak egyre inkább Mikulás-szerű, meglett férfiakká nemesednek. Ez a vontatottság más szempontból is nagyon fontos: egymás mellé lehet tenni a különböző pillanatokban elhangzottakat. A film szereplői soha nem kerülnek ellentmondásba korábbi énjükkel; ahogyan viselt dolgaik a nyolcvanas években is tiszta és erkölcsös, olykor naiv forradalmiságról árulkodnak, viselkedésük ugyanolyan marad a kilencvenes években, és később sem változik, majdhogynem töretlen egészen a film forgását lezáró 2009-es esztendőig.

A Katalizátorok központi figurája a túl korán eltávozott Modor Ádám történész (1958–2009), aki a filmben is, akárcsak az életben és a forradalmi létezésben, összetartja ezt a társaságot, és hol humorosan, hol ironikusan szemléli az eseményeket, de kérlelhetetlen szakértői hozzáállással folyton azon munkálkodik, hogy elemezze a magyarországi demokratikus átalakulás folyamatát és benne a különféle értelmiségi körök szerepét. Levéltári bűvárkodásainak több témához kapcsolódó kötet és dokumentumfilm lett az eredménye, de a vizsgált időszakban saját szerepüket sem tudta egyértelműen tisztázni és megmutatni – így a filmben sem –, mert olyan falakba ütközött, amelyeket a mai nagypolitika prominensei és a „helyzet” állított elébe.

Nem az a fontos, hogy kikké váltak az egykori fiatalok. Hanem az, hogy felmutattak egy viselkedésmintát, amely követhető és példaértékű. Tudjuk, hogy volt 1848. március 15., voltak benne márciusi ifjak, akiknek a forradalmi mámborból aztán fel kellett ébredniük, és részt kellett vállalniuk a hétköznapi eseményekből. Közismert tény, hogy Petőfi megbukott az országgyűlési választásokon, majd saját elszántsága és céltudatos zsenije készítette arra, hogy önkéntesként

kerüljön be a harci eseményekbe és vállalja a harctéri halált. Petőfi nem cselekedhetett másképp. Talán cselekedhetett volna, de áldozata akár a kor követelménye is lehetett... A magyar '89 nem ilyen, nem volt igazi forradalom. Ahogyan a kádári rendőrség és titkosszolgálat sem viselkedett következetesen, és nem alkalmazott olyan kérlelhetetlen szigort, mint a klasszikus KGB és fénykorában a romániai Securitate, s emiatt az átmenet is kicsit lagymatag, bársonyosra, puhára, esetlegesre, esetlenre, inkább improvizáltra sikeredett, és tele van máig elvarratlan szálakkal. És ami utána jött?!

A Katalizátorokban azt kell tisztelni, hogy mertek fiatalok maradni, hogy tették a dolgukat, és hittek – titkon talán ma is hisznek – vállalásaikban, még akkor is, ha a film végén több résztvevő is keserűen megjegyzi, hogy: ugyan! Laczik Erika pedig ki meri mondani, hogy „ez így el fog tűnni”.

Nem az a lényeg a valóban fontos cselekedetekben, hogy később prosperálunk-e belőlük, hanem mindennél előbbre való a meggyőződés, az erkölcs és a későbbiekben is felfénylő ifjú tisztaság. Mert valóban ott élt ezekben az emberekben az üdvözítő szikra. Az igazi. Ezek az emberek ma is képesek lennének szamizdatot szerkeszteni és „röpcszini”. Példát mutatnak arra, hogy bármikor szükség lehet a jobbító szándékra, mert nem az egyéni üdvözlés a lényeg.

Simó Márton

Katalizátorok – Ez így el fog tűnni. Modor Ádám emlékére. Dokumentumfilm. 107’.

gy.: Dokufilm Kft., K&G Film p.: Gulyás János, Kisfaludy András t.: MTFA, OKM

r/o/v/h: Gulyás János rip.: Modor Ádám z.: Grei Tibor

sz.: Modor Ádám, Laczik Erika, Gehér József, Balassa János, Gregor Droste, Kurdi Zoltán, Rózsa Gábor.

Lánchídi csata – 1986. március 15. Dokumentumfilm, 60’.

gy.: Dokument Art, Dunatáj Alapítvány p.: dr. Buglya Sándor t.: MTFA, OKM

r.: Dékány István o.: Bucsek Tibor h.: Kapcsos Vince, Kardos József v.: Kollányi Judit gyv. Szederkényi Miklós

Sz.: Balassa János, Bányai Zsolt, Bartók Gyula, Buda Géza, Demszky Gábor, Diószegi Olga, Gehér József, Hajdu István, Hodosán Róza, Kerényi György, Keszthelyi Zsolt, Kocsis Péter, Lados Balázs, Mécs Imre, Modor Ádám, dr. Pákh Tibor, Pálincás Szűts Róbert, Perlaki Tamás, Rockenbauer Zoltán, Rózsa Gábor, Sneé Péter, Szent-Iványi István.

A tervek szerint a Duna Televízió ez év március 15-én műsorára tűzi a Lánchídi csata c. filmet.

NAGYÍTÁS ONLINE